

**ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΓΚΑΛΟΥ**

2023

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ – ΣΠΟΥΔΕΣ

Προσωπικά στοιχεία

Όνοματεπώνυμο : Μιχαήλ Πάγκαλος, Πατρώνυμο Δημήτριος, Μητρώνυμο : Χριστίνα

Ημερομηνία και τόπος γέννησης : 1 Ιουνίου 1970, Αθήνα.

Ταχυδρομική διεύθυνση : Λασκαρίδου 55, Τ.Κ. 17676, Καλλιθέα, Αθήνα, τηλ. 9580849.

Ηλεκτρονική διεύθυνση : MichaelPangalos@gmail.com,

Εγκύκλιες σπουδές

Αποφοίτηση από το Πολυκλαδικό Λύκειο Χανίων με γενικό βαθμό απολυτηρίου “Άριστα” (1988).

Προπτυχιακές σπουδές

Πτυχιούχος του Μαθηματικού τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών και εν συνεχεία πτυχιούχος του τμήματος Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Paris IV της Σορβόνης.

Εκπόνηση διπλωματικής εργασίας επάρκειας στη Φιλοσοφία (Maîtrise) υπό την εποπτεία του γνωστού φιλοσόφου **Renaut Barbaras**. Θέμα της Maîtrise : «**Συνείδηση και αποβλεπτικότητα: από τον Αριστοτέλη στο νεώτερο εμπειρισμό και τη φαινομενολογία**». Η εργασία αυτή, που στηρίχτηκε πάνω στη μεθοδολογία της σύγκρισης και του διαλόγου μεταξύ φιλοσοφικών παραδόσεων και όχι της δογματικής προσκόλλησης σ’ ένα και μόνο φιλόσοφο, απέσπασε τα συγχαρητήρια του R. Barbaras.

Μεταπτυχιακές σπουδές

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στη Φιλοσοφία (Diplôme d’Etudes Approfondies) από το Paris IV, Sorbonne, υπό την εποπτεία του γνωστού γάλλου φαινομενολόγου **Jean Luc Marion** μετά από υποστήριξη διπλωματικής εργασίας με θέμα « **Γνώση και Αισθητικότητα: (Kant, Merleau-Ponty-Husserl-Lévinas)** ». Στα πλαίσια αυτού του μεταπτυχιακού παρακολούθησα, επίσης, και αξιολογήθηκα στα σεμινάρια των **A. Renaut** (Paris IV) πάνω στην πολιτική φιλοσοφία («**Φιλελευθερισμός versus Πολυπολιτισμός**») και **J. Derrida** (EHESS) πάνω στην ηθική φιλοσοφία («**Η έννοια της Ευθύνης**»).

Διδακτορικές σπουδές

Διδακτορική διατριβή στη Φιλοσοφία με έναν από τους αξιολογότερους σε παγκόσμια κλίμακα φιλοσόφους του καιρού μας, τον **Vincent Descombes**. Τίτλος της διατριβής «**Φιλοσοφία της Λογοτεχνίας και της Πράξης. Έρευνες πάνω στον πρακτικό και ποιητικό συλλογισμό**». Η ανωτέρω διατριβή εισήγαγε στη φιλοσοφία την έννοια του «ποιητικού συλλογισμού». Ως εργασία στηρίζεται σε μια παράλληλη ανάγνωση των *Λογικών Ερευνών* του Wittgenstein και του αριστοτελικού corpus. Προσπάθησα να «διαβάσω» τον Αριστοτέλη μέσα από τις σύγχρονες, μετα-βιτγκενσταϊνικές θεωρίες του νοήματος και της πράξης (E. Anscombe, D. Davidson, J. Searle, R. Rorty, A. MacIntyre, V. Descombes, Ch. Taylor), αλλά και αντιστρόφως να δω πού η αριστοτελική φιλοσοφία της πράξης εμπλουτίζει τη σύγχρονή μας αναλυτική φιλοσοφία.

Πεδία της διατριβής : Αναλυτική Φιλοσοφία, Φιλοσοφία της Γλώσσας και της Πράξης, Ηθική και Πολιτική Φιλοσοφία, Φαινομενολογία, Φιλοσοφία της Υποκειμενικότητας, Αισθητικές και Λογοτεχνικές θεωρίες, Φιλοσοφία της Ανθρωπολογίας και της Κοινωνιολογίας. Η διατριβή αυτή υποστηρίχτηκε στο Παρίσι την 1^η Ιουλίου 2003.

Την «επιτροπή κρίσεως» συνέστησαν οι κάτωθι καθηγητές:

- 1) Ο κ. **Vincent Descombes** (καθηγητής φιλοσοφίας στην **E.H.E.S.S.**, συγγραφέας σημαντικών πραγματειών πάνω στην σύγχρονη Αναλυτική Φιλοσοφία, την Ηθική και Πολιτική Φιλοσοφία, την Αισθητική, τις Κοινωνικές επιστήμες).
- 2) Ο κ. **Jacques Bouveresse** (καθηγητής φιλοσοφίας στην **Sorbonne, Paris I**, και επίτιμο μέλος του **Collège de France**, συγγραφέας βιβλίων πάνω στην Αναλυτική Φιλοσοφία, την Ηθική και Πολιτική Φιλοσοφία, τη θεωρία της Λογοτεχνίας).
- 3) Ο κ. **Bruno Karsanti** (καθηγητής φιλοσοφίας στην **Sorbonne, Paris I**, συγγραφέας βιβλίων πάνω στην Ανθρωπολογία και την Κοινωνιολογία καθώς και τη σύγχρονη Ηθική και Πολιτική Φιλοσοφία),
- 4) Ο κ. **Roger Pouivet** (καθηγητής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του (**Nancy**) Νανσύ, συγγραφέας βιβλίων πάνω στην αρχαία και νεώτερη έννοια της Αισθητικής, και την Αναλυτική Φιλοσοφία).

Η κρίση της επιτροπής ήταν : « **très honorable avec les félicitations du jury à l'unanimité** »).

Διδακτική-ερευνητική εμπειρία

- 1) Κατά τα χρόνια της διατριβής μου που εκπονήθηκε στο *Κέντρο Πολιτικών Ερευνών Raymond-Aron* [*Centre de Recherches Politiques Raymond-Aron* (CRPRA), Paris], και στην *École des hautes études en sciences sociales*, (EHESS), την περίοδο 1996-2003. Στα πλαίσια λειτουργίας του γνωστού *Κέντρου Πολιτικών Ερευνών Raymond-Aron*, είχα την ευκαιρία να συνεργαστώ στον ερευνητικό τομέα με ερευνητές διαφόρων ειδικοτήτων και κυριότατα των πολιτικών επιστημών, της φιλοσοφίας, της νεώτερης ιστορίας και της κοινωνιολογίας. Συνδιοργανώσαμε ένα πλήθος από σεμινάρια και διαλέξεις τόσο αμιγώς φιλοσοφικές, όσο και διατμηματικές, οι οποίες αφορούσαν κυρίως την αναλυτική φιλοσοφία, την ηθική και πολιτική φιλοσοφία, την κοινωνική ανθρωπολογία καθώς και τις αισθητικές και λογοτεχνικές θεωρίες.
- 2) Για έντεκα συναπτά έτη, από τον Σεπτέμβριο του 2006, ως τον Ιούνιο του 2017, είχα τη χαρά να διδάξω φιλοσοφία στο τμήμα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ-ΕΠΟ22). Η διδακτική αυτή εμπειρία μου έχει δώσει την ευκαιρία τόσο της συστηματικής ενασχόλησης σε ακαδημαϊκό επίπεδο με όλη την ιστορία της φιλοσοφίας και τα μείζονα ερωτήματα που τέθηκαν σε κάθε εποχή της όσο και της καθοδήγησης και διόρθωσης εκατοντάδων γραπτών εργασιών.
- 3) Ταυτόχρονα, από το 2007 ως το 2019 εργάστηκα ως φιλόλογος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση –τα πέντε τελευταία χρόνια στο Πρότυπο-Πειραματικό Γενικό Λύκειο Αθηνών– μετά από την επιτυχία μου στον γραπτό διαγωνισμό του ΑΣΕΠ του 2007.
- 4) Από τον Φεβρουάριο του 2019 μετατάχθηκα στη θέση ΕΔΠΙ του τμήματος Φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ, όπου έχω διδάξει ήδη δύο εξάμηνα φιλοσοφία (δίδασκα από το χειμ. Εξάμηνο 2018-2019) και τώρα διανύω το έκτο εξάμηνο διδασκαλίας στη Φιλοσοφική Αθηνών.

Ανακοινώσεις σε συνέδρια-σεμινάρια

- 1) Στο σεμινάριο διδασκόντων καθηγητών του ΦΚΣ του Ρεθύμνου, τον Ιούνιο του 2004. Θέμα της ανακοίνωσης: «Η έννοια της Ολότητας στην Φιλοσοφία και τις Κοινωνικές Επιστήμες».
- 2) Ανακοίνωση τίτλο: «Αρχαίες και μοντέρνες πτυχές του τραγικού», με την οποία συμμετείχα στο συνέδριο «Αισθητική και Τέχνη. Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις», που διοργάνωσε το τμήμα ΦΚΣ του Πανεπιστημίου του Ρεθύμνου το Νοέμβριο του 2005. Η ανακοίνωση αυτή συμπεριελήφθη στον συλλογικό τόμο με τα πρακτικά του συνεδρίου που εκδόθηκε το 2008, από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης (ΠΕΚ). (Βλ., συνημμένα).
- 3) Ανακοίνωση με τίτλο: «Ουτοπία και μεσσιανισμός», με την οποία συμμετείχα στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής, για τον μεσσιανισμό, που έγινε τον Δεκέμβριο του 2009 στην Αθήνα. (Βλ., συνημμένα).
- 4) Ανακοίνωση με τίτλο : «Συγχώρηση και υπερηθικότητα στο έργο του Ντοστογιέφσκι», με την οποία συμμετείχα στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής, για την έννοια της συγχώρησης τον Νοέμβριο του 2013 στην Αθήνα. (Βλ., συνημμένα).
- 5) Ανακοίνωση με τίτλο: «Το “ριζικό κακό”, μεταξύ ρεαλισμού και ιδεαλισμού» με την οποία συμμετείχα στο Πανελλήνιο Συνέδριο Φιλοσοφίας που διοργάνωσε το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με τη συμμετοχή και του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας τον Ιούλιο του 2013, με θέμα: «Το κακό, ερμηνευτικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις». (Βλ., συνημμένα)
- 6) Ανακοίνωση με τίτλο: «Από τη φαινομενολογία στην ηθική του δώρου», με την οποία συμμετείχα στο ελληνογαλλικό επιστημονικό συνέδριο «Η πολιτική και ηθική φιλοσοφία του Ζακ Ντεριντά», που έγινε στην Αθήνα τον Ιανουάριο του

- 2013 και οργανώθηκε από τον τομέα Φιλοσοφίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του ΕΚΠΑ και το Γαλλικό Ινστιτούτο Ελλάδος. Η εισήγησή μου έγινε αποδεκτή με το σύστημα των πολλαπλών κριτών και πρόκειται να δημοσιευτεί στα πρακτικά του συνεδρίου. (Βλ., συνημμένα).
- 7) Ανακοίνωση με τίτλο: «Alasdair Macintyre and Charles Taylor on fragmented self, good and hypergood» με την οποία συμμετείχα σε διεθνές συνέδριο για το έργο Άλασνταϊρ Μακιντάιρ που έγινε στην Αθήνα τον Ιούλιο του 2014. Το συνέδριο διοργανώθηκε από την International Society for MacIntyrean Enquiry, το τμήμα Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ και το τμήμα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
  - 8) Ανακοίνωση με τίτλο: «Είναι το φυσικό δίκαιο απαραίτητο στη συζήτηση για τη δικαιοσύνη;», με την οποία συμμετείχα στο συνέδριο του Άρτου Ζωής για την έννοια της δικαιοσύνης που έγινε στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2014 και δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο του 2015.
  - 9) Ανακοίνωση με τίτλο: «Ο Μακιντάιρ χωρίς την πίστη;», που ήταν εισήγηση στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής για την πίστη που έγινε στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2018, και δημοσιεύτηκε στο *Για την πίστη*, επιμ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, Νοέμβριος 2019.
  - 10) Ανακοίνωση με τίτλο : «Χάιντεγκερ και Λεβινάς: οντολογία, αντισημιτισμός και θρησκεία», που έγινε στο πλαίσιο του συνεδρίου του τμήματος ΦΠΨ του ΕΚΠΑ με θέμα «Αντισημιτισμός, Ολοκαύτωμα και Φιλοσοφική σκέψη», τον Νοέμβριο του 2019, στην Αθήνα.
  - 11) Ανακοίνωση με τίτλο: «Μορφές της αγάπης στο έργο του Πωλ Ρικαίρ», που ήταν εισήγηση στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής για την πίστη που έγινε στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2020, και δημοσιεύτηκε στο Πωλ Ρικαίρ: Φιλοσοφία και Βίβλος, επιμ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, Νοέμβριος του 2022, σ. 203-235.

Επιστημονικά πεδία και ερευνητικά ενδιαφέροντα

Αναλυτική φιλοσοφία, ηθική και πολιτική φιλοσοφία, βιοηθική, φαινομενολογία, μεταφυσική, επιστημολογία και φιλοσοφία του νοήματος, φιλοσοφία της πράξης και των θεσμών, φιλοσοφία της λογοτεχνίας και αισθητική.

Υποτροφίες

Μετά από πανελλήνιο διαγωνισμό υπήρξα υπότροφος του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.), κατά την περίοδο 1997-2000.

Ξένες γλώσσες

Αγγλικά : Άριστη χρήση γραπτού και προφορικού λόγου.

Γαλλικά : Άριστη χρήση γραπτού και προφορικού λόγου.

Γερμανικά : Ανάγνωση επιστημονικών κειμένων.

Επιμέλεια και έκδοση συλλογικών αφιερωματικών τόμων

- 1) Περιοδικό Άνθρωπος, τχ. 1, Ιανουάριος-Απρίλιος 2020, *Αφιέρωμα στη Σιμόν Βέιλ και τον Εμμανουήλ Λεβινάς*, σ. 10-100.
- 2) Περιοδικό Άνθρωπος, τχ. 2, Οκτώβριος 2020-Ιανουάριος 2021, *Φιλοσοφία και θεολογία της ελπίδας: Ερνστ Μπλοχ και Γιούργκεν Μόλτμαν*, σ. 5-134, (άλλοι συγγραφείς: Ά. Γουνόπουλος, Σ. Μιχαήλ).
- 3) Περιοδικό Άνθρωπος, τχ. 3, Φεβρουάριος-Μάιος 2021, *Αναλυτική φιλοσοφία, θρησκεία και θεολογία*, (Λ. Βιτγκενστάιν, Ε. Άνσκομπ, Α. Μέρντοχ), σ. 5-158, (άλλοι συγγραφείς: Μ. Βενιέρη, Στ. Βιρβιδάκης, Ε. Μυλωνάκη).
- 4) Περιοδικό Άνθρωπος, τχ. 4, Ιούνιος-Σεπτέμβριος 2021, *αφιέρωμα στον Στάνλεϋ Χάουεργουας*, σ. 5-93.
- 5) Περιοδικό Άνθρωπος, τχ. 5, Οκτώβριος 2021-Ιανουάριος 2022, *αφιέρωμα στον Α. Παπαδιαμάντη*, σ. 5-131, (άλλοι συγγραφείς: Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Γ. Παπαθεοδώρου, Μ. Αρετάκη).
- 6) Περιοδικό Άνθρωπος, τχ. 6, Φεβρουάριος-Μάιος 2022, *αφιέρωμα στο θέμα: πίστη και ηθική*, σ. 3-125 (άλλοι συγγραφείς: Κ. Ανδρουλιδάκης, Μ. Βενιέρη).

Αναλυτικός κατάλογος δημοσιευμένων άρθρων

- 1) Άρθρο με τίτλο: «*Η ελευθερία ως ανθρωπολογικό και πολιτικό αγαθό* (Για μια φιλοσοφική ανθρωπολογία του πρακτικού λόγου)» που δημοσιεύτηκε ως επίμετρο στο βιβλίο του σύγχρονου καναδού πολιτικού φιλοσόφου Charles Taylor, *Οι δυσανεξίες της νεωτερικότητας*, το οποίο μετέφρασα στα ελληνικά για τις εκδόσεις «Εκκρεμές», 2006).
- 2) Άρθρο με τίτλο: «*Ο Γνωστικός σπινθήρας του Ολοκληρωτισμού*» που αφού διαβάστηκε από ανεξάρτητους κριτές, έγινε δεκτό και δημοσιεύτηκε στο ελληνικό φιλοσοφικό περιοδικό «*Υπόμνημα της Φιλοσοφίας*», εκ. Πόλις, Ιούνιος 2006. Το εν λόγω άρθρο κινείται και πάλι στο χώρο της ηθικής και πολιτικής φιλοσοφίας και της αισθητικής.

- 3) Άρθρο με τίτλο: «Μονοθεϊσμός, ελευθερία, αυτονομία και εντολή στη σκέψη του Λεβινάς», *Νέα Εστία*, Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Λεβινάς, τχ. 1814, Σεπτέμβριος 2008, σ. 308-373.
- 4) Άρθρο με τίτλο: «Λόγος και σώμα των στρατοπέδων στον Πρίμο Λέβι και τον Λεβινάς», *Νέα Εστία*, τχ. 1821, Απρίλιος 2009, σ. 663- 706.
- 5) Άρθρο μου για τον Λεβινάς με τίτλο: «La logique libératrice de la prison juive», που δημοσιεύθηκε στο ετήσιο διεθνές περιοδικό *Cahiers d'Etudes Lévinassiennes*, που εκδίδεται στο Παρίσι και την Ιερουσαλήμ, το 2009.
- 6) Άρθρο με τίτλο: «Το πρόσωπο των “μη-προσώπων”. Για το απαραβίαστο των ανθρώπινων όντων», *Νέα Εστία*, *Αφιέρωμα στη βιοηθική*, τχ. 1836, Σεπτέμβριος 2010, Αθήνα, σ. 198-219.
- 7) Ανακοίνωση με τίτλο: «Ουτοπία και μεσσιανισμός», που συμπεριελήφθη στα πρακτικά του συνεδρίου για τον μεσσιανισμό του Άρτου Ζωής, *Από την Παλαιά Διαθήκη στους πολιτικούς μεσσιανισμούς του 20^{ου} αιώνα*, επιμ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, Άρτος Ζωής, Αθήνα 2011, σ. 312-338.
- 8) Ανακοίνωση με τίτλο: «Αρχαίες και μοντέρνες πτυχές του τραγικού», σε συνέδριο που διοργανώθηκε το 2010 από τη Φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου της Κρήτης, στο Ρέθυμνο. Δημοσιεύτηκε την επόμενη χρονιά στο *Αισθητική και τέχνη: διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μνήμη του Παναγιώτη και της Έφης Μιχελή*, επιμ. Γ. Ζωγραφίδης και Σ. Κουγιουμτζάκης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης (ΠΕΚ), Αθήνα 2011, σ. 223-238.
- 9) Άρθρο με τίτλο: «Για την έξοδο από τον εαυτό: όψεις της φιλοσοφίας του εαυτού του Ρικαίρ», *Νέα Εστία*, αφιέρωμα στον Ρικαίρ, τχ. 1847, Σεπτέμβριος 2011, Αθήνα, σ. 322-350.
- 10) Άρθρο με τίτλο: «Η μοναδικότητα μέσα στην καθολικότητα». Σκέψεις για τη φιλοσοφία του Εμμανουήλ Λεβινάς», που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Νέα Ευθύνη*, τχ. 15, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2013, σ. 74-78.

- 11) Άρθρο με τίτλο: «Για τη μετάφραση των κοινών σημασιών: σχόλιο σε μια πρόταση του Γιούργκεν Χάμπερμας», *Σύναξη*, τχ. 124, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2012, Αθήνα, σ. 66-72.
- 12) Άρθρο με τίτλο: «Το ριζικό κακό: ένα μάθημα που λείπει από το σχολικό πρόγραμμα», *Σύναξη*, τχ. 126, Απρίλιος-Ιούνιος 2013, Αθήνα, σ. 39-49.
- 13) Ανακοίνωση με τίτλο: «Συγχώρηση και υπερηθικότητα στο έργο του Ντοστογιέφσκι», με την οποία συμμετείχα στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής, για την έννοια της συγχώρησης που έγινε στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2013, και δημοσιεύτηκε στο *Η Συγχώρηση*, επιμ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, Νοέμβριος 2014, Αθήνα, σ. 340-391.
- 14) Ανακοίνωση με τίτλο: «Από τη φαινομενολογία στην ηθική του δώρου» που πραγματοποιήθηκε σε συνέδριο αφιερωμένο στη σκέψη του Ζακ Ντερριντά που έγινε στην Αθήνα το 2014 και δημοσιεύτηκε την επόμενη χρονιά στο *Η πολιτική και ηθική σκέψη του Ζακ Ντερριντά*, επιμ. Γεράσιμος Κακολύρης, Πλέθρον, Αθήνα, σ. 364-379.
- 15) Ανακοίνωση με τίτλο: «Είναι το φυσικό δίκαιο απαραίτητο στη συζήτηση για τη δικαιοσύνη;», που ήταν εισήγηση στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής για τη δικαιοσύνη που έγινε στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2014, και δημοσιεύτηκε στο *Δικαιοσύνη και Δίκαιο*, επιμ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, Νοέμβριος 2015, Αθήνα, σ. 341-394.
- 16) Άρθρο με τίτλο: «Βιτγκενστάιν και Λεβινάς: πέρα από τη μέθη της γνώσης, της αυτάρκειας και της δύναμης», *Ένεκεν*, αφιέρωμα στον Λεβινάς, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2015, σ. 110-126.
- 17) Άρθρο με τίτλο: «Άτομο, πολιτική και χριστιανική κοινότητα», *Σύναξη*, τχ. 137, Ιανουάριος-Μάρτιος 2016, Αθήνα, σ. 52-63.
- 18) Άρθρο με τίτλο: «Το μάθημα της φιλοσοφίας στο σύγχρονο δημοκρατικό σχολείο», που, αφού διαβάστηκε με το σύστημα του ανώνυμου κριτή, εκδόθηκε στο αφιέρωμα του περιοδικού *Φρέαρ* στα ανθρωπιστικά μαθήματα, τχ. 19, Ιούνιος 2017.

- 19) Άρθρο με τίτλο: «Για την οδύνη των όντων και την ιερότητα της ζωής», που συνοδεύει ως επίμετρο στο βιβλίο του Ετιέν Μπονό ντε Κοντιγιάκ, *Για τα ζώα*, που μετέφρασα από τα γαλλικά για τις εκδόσεις «Πόλις», 2017, σ. 159-193.
- 20) Άρθρο με τίτλο: «Ξένοι μέσα στην έρημο: κριτική του πολιτικού μεσσιανισμού», που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *The Athens Review of Books*, τχ. 87, Σεπτέμβριος 2017, σ. 41-42.
- 21) Ανακοίνωση με τίτλο: «Ο Μακιντάιρ χωρίς την πίστη;», που ήταν εισήγηση στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής για την πίστη που έγινε στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2018, και δημοσιεύτηκε στο *Για την πίστη*, επιμ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, Νοέμβριος 2019, Αθήνα, σ. 283-314. Άλλοι συμμετέχοντες στο συνέδριο: Κώστας Ανδρουλιδάκης, Στέλιος Βιρβιδάκης, Γιώργος Καραμανώλης, Βασιλική Τσακίρη κ.λπ.
- 22) Άρθρο με τίτλο: «Εκκοσμίκευση, θρησκεία και επιστήμη στο *Μια κοσμική εποχή*, του Τσαρλς Ταϊνλορ», που δημοσιεύτηκε στο περ. *Φρέαρ*, τχ. 25, Μάιος 2019.
- 23) Άρθρο με τίτλο: «Ηθική υποχρέωση, ελλειμματικότητα και αγάπη», που δημοσιεύτηκε στο τχ. 1 του νεοσύστατου φιλοσοφικού περιοδικού *Άνθρωπος*, σ. 31-48, το οποίο εκδίδω και διευθύνω στις εκδόσεις Αρμός.
- 24) Άρθρο με τίτλο: «Ερνστ Μπλοχ-Γιούργκεν Μόλτμαν: από τον ουτοπικό μεσσιανισμό στη χριστιανική ελπίδα», που δημοσιεύτηκε στο τχ. 2 του φιλοσοφικού περιοδικού *Άνθρωπος*, σ. 114-134.
- 25) Ανακοίνωση με τίτλο: «Μορφές της αγάπης στο έργο του Πωλ Ρικαίρ», που ήταν εισήγηση στο συνέδριο του βιβλικού ιδρύματος του Άρτου Ζωής για την πίστη που έγινε στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2020, και δημοσιεύτηκε στο Πωλ Ρικαίρ: *Φιλοσοφία και Βίβλος*, επιμ. Σταύρος Ζουμπουλάκης, Νοέμβριος του 2022, σ. 203-235.
- 26) Άρθρο με τίτλο: «Για την Άιρις Μέρντοχ, φιλόσοφο της ηθικής και της θρησκείας», που δημοσιεύτηκε στο τχ. 3 του φιλοσοφικού περιοδικού *Άνθρωπος*, σ. 133-158 (άλλοι συγγραφείς: Στ. Βιρβιδάκης, Μ. Βενιέρη).

- 7) Άρθρο με τίτλο: «Ο Προγκίδης αναγνώστης του Παπαδιαμάντη», που δημοσιεύτηκε στο φιλοσοφικό περιοδικό *Άνθρωπος*, , τχ. 5, Οκτώβριος 2021-Ιανουάριος 2022, αφιέρωμα στον *A. Παπαδιαμάντη*, σ. 120-131, (άλλοι συγγραφείς: Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Γ. Παπαθεοδώρου, Μ. Αρετάκη).
- 27) Άρθρο με τίτλο: «Καντ και Λεβινάς», που δημοσιεύτηκε στο φιλοσοφικό περιοδικό *Άνθρωπος*, τχ. 6, Φεβρουάριος-Μάιος 2022, αφιέρωμα στο θέμα: *πίστη και ηθική*, σ. 105-125 (άλλοι συγγραφείς: Κ. Ανδρουλιδάκης, Μ. Βενιέρη).
- 28) Άρθρο με τίτλο: «Μακιντάιρ και Βέιλ για την ηθική και τη δύναμη» Περιοδικό *Άνθρωπος*, τχ. 8, Οκτώβριος 2022-Ιαν. 2023, αφιέρωμα στη φιλοσοφία του νεοαριστοτελικού Άλασνταιρ Μακιντάιρ, σ. 92-109, (άλλοι συγγραφείς: π. Αντώνιος Πινακούλας, Γ. Μπέκος κ.ά).

Μεταφράσεις φιλοσοφικών βιβλίων

- 1) Μετάφραση του βιβλίου του Τσβέταν Τοντόροφ, *Η νέα διεθνής αταξία: Στοχασμοί ενός Ευρωπαίου*, Εστία, 2004.
- 2) Μετάφραση, με σχόλια και επίμετρο, του βιβλίου Τσαρλς Ταίυλορ, *Οι δυσανεξίες της νεωτερικότητας*, Εκκρεμές, 2006.
- 3) Μετάφραση του βιβλίου των Τσαρλς Λάρμορ και Αλάν Ρενώ, *Περί ηθικής, λόγος και αντίλογος*, εκ. Πόλις 2006. Το βιβλίο αποτελεί έναν διάλογο μεταξύ των δύο μειζόνων στοχαστών.
- 4) Μετάφραση του βιβλίου του Εμμανουήλ Λεβινάς, *Ελευθερία και εντολή*, Εστία, 2007.
- 5) Μετάφραση του βιβλίου της Φρανσουάζ Νταστύρ, *Ο Χάιντεγκερ και το ερώτημα του χρόνου*, Πατάκης, 2008.
- 6) Μετάφραση του βιβλίου ηθικής και πολιτικής φιλοσοφίας της Μυριάμ Ρεβό ντ' Αλλόν, *Ο συμπονετικός άνθρωπος*, Εστία 2013.
- 7) Μετάφραση του βιβλίου ηθικής και πολιτικής φιλοσοφίας της Μυριάμ Ρεβό ντ' Αλλόν, *Γιατί δεν αγαπάμε τη δημοκρατία;*, Εστία 2016.

- 8) Μετάφραση του βιβλίου του Ετιέν Μπονό ντε Κοντιγιάκ, *Πραγματεία για τα ζώα*, συνοδευόμενο και από δικό μου επίμετρο, Πόλις, 2017.
- 9) Μετάφραση του βιβλίου του Τσαρλς Ταίλσορ, *Τα βιβλία που ελευθερώνουν*, Πόλις 2017.
- 10) Μετάφραση του κλασικού βιβλίου του Άλασνταιρ Μακιντάιρ για την ηθική, *Μετά την αρετή, (After Virtue)*, Άρτος Ζωής, 2021.
- 11) Ανάλυση μετάφρασης (Άρτος Ζωής) του σημαντικού βιβλίου του Εμ. Λεβινάς, *De Dieu qui vient à l'idée*, Vrin, 1982.
- 12) Ανάλυση μετάφρασης (Guttenberg) του σημαντικού βιβλίου του Β. Ντεκόμπ (Vincent Descombes), *Les institutions du sens*, Minuit, 1995.